

Štěpán Schmidt odchází do Vídně (doprovodný text k II.kolu soutěže) Pavel a Vlastimil Vondruškovi

Rány, které přinášejí člověku nemoci, se hojí pomalu, ale dají se vyléčit. Rány, které zasazuje láska, člověka obvykle poznamenají na celý život. Nevím, jak je to s jinými lidmi, ale se mnou to tak bylo. Ne, svému příteli Steplingovi jsem nevyčítal nic. Ale ji jsem začal nenávidět. A nejen Klementinu, vlastně všechny ženy. Matematika byla přesná. Pokud člověk k sobě přiřadí odpovídající čísla, dostane pokaždé stejný výsledek. Ale u žen to neplatí. Je to veličina tak nesrozumitelná, že se k spolehlivému výsledku člověk nedobere nikdy. Proto jsem se definitivně rozhodl pro cestu, která se mi tehdy zdála srozumitelnější – pro cestu matematika. Dnes, kdy už má hlava zešedivěla, oči mi dobře neslouží, chodím těžce a ještě hůře spím, se vracím ve vzpomínkách do mládí. Prožil jsem život dobře? Získal jsem si uznání, ale zůstal jsem sám. Kdybych se mohl vrátit... Jenže vracet se lze pouze ve výpočtech, nikoli v lidském životě. Teprve teď, na prahu smrti, jsem pochopil, že na životě je krásné právě to, že se nedá výsledek nikdy přesně spočítat.

Pomalou jsem končil svá studia. Od nemoci, která mi vzala mou velikou a vlastně jedinou lásku Klementinu, jsem se ponořil s ještě větším úsilím do studia. Nebyla snad jediná kniha v naší koleji, kterou bych nepřečetl. A čím více knih jsem přečetl, tím nicotnější jsem se sám sobě zdál. Připadal jsem si jako ryba, kterou vyloví z rybníka a hodí do moře.

Jednou večer, když jsem seděl u stolu a na papír dopadalo mihotající světlo svíčky, která pomalu s prskáním dohořivala, navštívil mě můj přítel Stepling. Poslední dobou se mi vyhýbal. Možná měl výčitky svědomí, ale spíše mu nezbýval čas na nic jiného, než na krásnou Klementinu. Neměl čas na své přátele, ale co bylo horší, neměl ani čas na studium. Páter Stansel ho proto už několikrát napomínal a mnohokrát ho ztrestal rákoskou. Ale Josef Stepling si z toho nic nedělal. Smál se svým odzbrojujícím smíchem a já mu záviděl. Vlastně ne. Nezáviděl jsem mu, žárlil jsem.

„Něco jsem ti přinesl,“ řekl s vážným výrazem ve tváři a na stůl přede mě položil přeložený list papíru. Sáhl jsem pro něj, ale chytil mě za ruku a zavrtěl hlavou.

„Co je to?“ vyhrkl jsem zvědavě a pozorně si ho prohlížel.

„Nejdřív přísahej!“ řekl. V jeho hlase jsem postřehl cosi, co jsem u něho neznal. „Přísahej, že o tomhle nepovíš nikomu živému ani slovo. Budeš mlčet i před páterem Stanselem, rozumíš?“

„Co je to?“ opakoval jsem úplně popletený. Odtáhl jsem od papíru ruku a hlavou se mi honily obavy, které vzápětí zaháněla zvědavost, jakou se vyznačuje bezstarostné mládí. Tušil jsem, že nejde o žert. Tím více mě to celé lákalo. Trvalo mi to dost dlouho, než jsem se rozhodl. Přítel Stepling nic neříkal. Stál a mlčky čekal. Zvědavost nakonec zvítězila. Vstal jsem, políbil svatý kříž a přísahal úplnou mlčenlivost.

„Udělal jsi dobře,“ přikývl s blahovolností, jakou jsem nesnášel ani u dospělých, natož u svých vrstevníků. „Až to vyřešíš, přijď,“ řekl ještě, otočil se a zmizel.

Zvědavě jsem papír rozložil. Okamžitě mi došlo, že to je nějaký zašifrovaný text. Ale současně jsem poznal, že to není nic, co by se podobalo šifram, které jsem znal a které jsme používali. „Kde k tomu Stepling přišel?“ napadlo mě. Bylo mi jasné, že odpověď možná najdu v textu toho listu. Dychtivě jsem se dal do luštění, ale svíčka dohořela a já s ním vůbec nehnul. Bylo mi divné, že text obsahuje tak málo písmen. Zapálil jsem další a pokračoval. Nakonec jsem šel celý rozmrzelý spát. Text jsem nerozluštil. Pokračoval jsem hned ráno, ještě

před mší. Právě když jsem zaslechl hlas zvonu, napadlo mě to. Bylo to vlastně úplně jednoduché, jen přijít na klíč. Teprve mnohem později jsem se dozvěděl, že tento systém byl používán ve Vatikánu ve 14.století. Rychle jsem si na prázdný list papíru přepsal text. V běhu do kaple jsem si ho přečetl.

Úloha II/1 (Steplingův tajemný text)
Klasická šifra ze 14.století

KBZDC KDG CHCD HGVRPT S BGHDM NDMQZD BDZSTBRGSTND KLBBGSPT S JPNCMP
LPDMP NDBGT BGZP TBJDMSTVP NDJSGQ QRCDNB QSPM VSDCH JDN ZBSVDCDNP MGHGQ
PRGZPVBT RBDGST Z VDDNP NDJVCSSPHG JSP NB KRPZGVBTC D PGKQD CHCDS BCT
ZBSVDCDNCM STBNDS SD PGQSTDVNPKDM VDDNP JDSTLPZD JSP K TGMQ PRPPRBVDNC
NBVSTPV KBPLP B HLDDDJ Q GBRBZQ SVBTDHG PGNBCD Z LGCGLC

To bylo vše. Vypadalo to jako úryvek z kramářské knížky, jaké se prodávaly na jarmarcích za dva groše. Lidé si rádi četli o rytířích, lupičích a tajemných bratrstvech. Papír s textem jsem uložil do kapsy své kleriky a pak se věnoval ranní mši. Skoro jsem na něj zapomněl. Až odpoledne, po skončení školních lekcí, jsem ho v kapse našel a na všechno se upamatoval. Mával jsem na přítele Steplinga, ale dělal, že si mě nevšiml. Zmizel z koleje dřív, než jsem ho stihl zastavit. Bylo to mrzuté, ale nedalo se nic dělat. Nakonec jsem se vydal do kaple. V úctě jsem stanul se sklopenou hlavou před tmavým obrazem, na němž byl zobrazen zakladatel jezuitského řádu. Přísně si mě prohlížel a já nevěděl, co mám dělat. Nikde jsem nespátřil nic, co bych neznal. Svícny s voskovicemi, bílé plátěné antependium, věnec květin. Bylo to zvláštní, ale v chrámu jsem nikdy zlost necítil, i když jsem se na přítele Steplinga zlobil. Klekl jsem si před obraz na chladné dlaždice, sepal jsem ruce a modlil se. Najednou jsem si uvědomil, že nejsem v kapli sám. Ohlédl jsem se přes rameno. U vchodu stál muž v tmavém odění, jaké nosívali konšelé a královští úředníci. Ale u pasu se mu houpal kord. Ten muž byl nesporně šlechtic. Chtěl jsem se vrátit k modlitbě, ale nešlo to. Pozoroval mě a já byl stále nervóznější a nervóznější. Nakonec jsem se pokřižoval a vstal. Chtěl jsem projít kolem něho, jako by mě nezajímalo, ale podvědomě jsem zpomalil a ve dveřích se zastavil. Stál jsem dva kroky od něj a prohlížel si ho. „Jsi Štěpán Schmidt,“ řekl hlubokým, klidným hlasem. Neoptal se, konstatoval to. Musel mě znát. „A kdo jste vy?“ opáčil jsem pevně, abych nedal znát, že jsem dostal strach. „Příliš brzy ses vzdal,“ odpověděl, jako by mou otázku neslyšel. „A neumíš skrývat své myšlenky. Musíš se ještě hodně učit, chlapče.“ „Co po mně chcete?“ rozzlobil jsem se a chtěl kolem něho proběhnout na chodbu a utéct. Zastoupil mi cestu. Přísně mi nařídil: „Vrať se k oltáři. Když už jsi udělal první krok, musíš pokračovat. Jinak se budeš celý život trápit, ale odpověď nikdy nenajdeš. Tak běž, chlapče,“ usmál se a požehnal mi, jako by byl kněz. Poslechl jsem skoro okamžitě. Když jsem se zastavil před oltářem svatého Ignáce z Loyoly, ohlédl jsem se. U vchodu do kaple nebyl nikdo. Mohl bych nyní zmizet, ale nechtěl jsem. Trvalo mi dlouho, než jsem si všiml, že na bílém plátně je bílou nití vyšitý jakýsi text. Byl tam vždycky, alespoň jsem měl ten dojem. Jenže tenhle se zdál být nový. Jako by někdo plátno vyměnil.

Na plátnu jsem si přečetl odkaz na bibli. Takových byla v každém chrámu spousta. Přesto jsem se okamžitě vydal do knihovny, abych se na daný verš podíval. Jenže jsem ke svému překvapení zjistil, že žádný takový verš v Novém zákoně není.

V duchu jsem si stále opakoval, co jsem na antependiu našel: „Matouš 3, 15“. Nakonec jsem se do kaple vrátil, abych si ověřil, zda jsem se nespletl. Ale k mému překvapení jsem na plátnu četl jiný text, který tam zřejmě býval vždycky: „Bože zatrat' nevěřící a spas věrné!“

Na chodbě jsem potkal přítele Steplinga. Zastavil jsem ho a našťavaně na něj udeřil, co to má znamenat.

„Tys nečetl list?“ podivil se. „Já s tebou nemluvíím o svých problémech a ty udělej to samé. Víím toho stejně málo jako ty. ale na rozdíl od tebe chci uspět. a to znamená mlčet. Bůh ať tě opatruje, příteli!“ Pak rychle pokračoval chodbou k celám, v nichž jsme spávali.

Trvalo asi skoro měsíc, než jsem na tu podivnou hříčku přišel. V knihovně jsme měli několik starých foliantů, v nichž jeden už dávno mrtvý jezuita napsal svůj výklad k evangeliu svatého Matouše. Ve třetím svazku jsem na straně patnáct našel vložený list. Zašifrovaný, samozřejmě. Tentokrát se mi zdálo, že systém poznávám, připomínal systém, který jsem již znal. Jenže text byl příliš krátký.

Dlouho jsem se trápil a nemohl s tím hnout. Až mi došlo, kde hledat klíč. Musel jsem se sám sobě smát, jaký jsem hlupák. Ten, kdo mi tyhle úkoly připravoval, byl skutečně důmyslný člověk.

Úloha II/2 (text ze starého foliantu)

Klasická šifra odolná proti frekvenčnímu luštění

MBBDG TEIUO ZOVWR BGYNQ FUCIS LFPUP
IREOB OVABV UFUWI OUROH PZGAB AIEJK
JWHEB OVSAT QYAWG GGQIN LUVAE IAGID
YJTLM SFMQB QTJAC UUZNQ FUCIS IIAVK
UNTTW RYJGA AREQ

Tehdy jsem ještě netušil, kdo je muž, který se podepisoval písmeny BIK. Teprve později jsem se dozvěděl, že tím mužem je baron Ignác von Koch.

Setkal jsem se s ním záhy po skončení studia u jezuitů. Právě za ním mne poslal páter Stanzel do Vídně. Mě i mého přítele Steplinga. Jeli jsme v kočáru a povídali si.

„Musím se ti s něčím svěřit,“ řekl mi, když jsme projeli městskou bránou a před námi byla prašná cesta, která se táhla mezi poli s dozrávajícím obilím. Na chvíli stiskl rty, jako by váhal, a pak řekl, že se s Klementinou rozešel. „Navždycky. Dostal jsem na vybranou. Ona nebo práce ve Vídni.“

Ve Vídni nás zaměstnali v císařské kanceláři jako písaře. Ale od začátku jsme měli jiné postavení, než ostatní mladíci, kteří tu pracovali. Stejně jako oni jsme opisovali spousty listin, ale mnoho z nich bylo takových, že jim nikdo pořádně nerozuměl. Jenže to nebylo nic divného. Monarchie byla obrovská a žila zde spousta národů.

Přesto mi to jednou nedalo a opsaný text jsem si začal pečlivě prohlížet, protože jsem nevěřil tomu, že by šlo o cizí řeč. Alespoň ne o řeč, kterou by mohl mluvit kdokoli z mocnářství, kterému vládl staříčkový císař Karel VI. Navíc byl ten list úplně jiný, než ty, které dosud prošly mými rukama.

Nedalo mi moc práce, abych přišel na to, že jde o zašifrovaný dopis. Jeho luštění bylo to nejtěžší, s čím jsem se zatím setkal. Přesto jsem byl nakonec úspěšný.

Úloha II/3 (zašifrovaný text z císařské kanceláře)
Klasická šifra odolná proti frekvenčnímu luštění

```
KS*Y* P1VLI 4RUCD MAWPV U3BZY 3IJ5M
5QWQK HE2HJ KXC-Y C-1LK FCZRQ VFHML
DSR*H WCM5* UDRZI -H4BM H2VJV H*X24
CMXCM RJVX* RZI-H PVX-1 D3RUD JCWKX
CMJLI 4RDBK FHVSC *5YIM IQWLW IYMCV
RUH-A 4BDHN V514H CBKXV JVCMX CMR21
X*PIJ 4S3L4 RZXRV Y-XMI L*RVC LJ4JD
L*RZC V51HJ 4RMIV B-C2F VC4X2 LI*SK
Y*XZ1 VBZSV P142U C*SLV SVJ5F 3Y4U-
BCMLM 5AZQ
```

To, že se císař Karel VI. už řadu let snažil prosadit zvláštní zákon pragmatickou sankci, která by zajišťovala dědické právo i ženské linii habsburského rodu, nebylo žádné tajemství. Přesto jsem cítil, že tenhle dopis není jen obyčejnou diplomatickou poštou. Nikomu jsem o něm nic neřekl, ani příteli Steplingovi ne. Jen jsem se snažil zjistit, kdo je oním BIK. Vždyť už podruhé vstoupil do mého života.

Podkomoří, který řídil kanceláře písařů, mi za pár stříbrňáků dovolil nahlédnout do knihy, v níž byli uvedeni všichni úředníci, kteří v císařské kanceláři pracovali. Nedalo mi příliš práce objevit, kdo se asi pod iniciály BIK skrývá. Abych si to ověřil, napsal jsem mu dopis. Samozřejmě zašifrovaný.

Úloha II/4 (dopis baronu Ignáci von Kochovi)
Klasická šifra odolná proti frekvenčnímu luštění

```
CPHNW KFXYG STXYW LXDGH BLHLH WPCR
XQFBA QKSOC LOWTT GHLCI XNXAR YKGMS
BPAML TGWIG XSLCT GHSQB AMGKW NBGHO
LKGLH HOPRY EXKBT AJNNT RWQQT FWFRL
WSXKB TDIHZ WGPAP NRGSH TKTHW JHBGD
INBYQ KSSNP LZGWW HXUIL BQKBU MBXXW
YLHHX VGMVH CABSK PIJXJ WOPUR TYWWL
QJBRW AHDYC WFBRB CKMER KIJHG LBTAK
RGDAV DMEWE PPDYL DJLAW NHNSA HBXWO
TVZBC FWDXZ SYOSF BVJHT GFFSR YDMKJ
FAJWO NXAMS WODLZ BCFYG IILUKX CKLIG
TRJMZ AMQMS HXUAA AAAAA LMOCM GPAGI
GSQAQ KMCRM BAMUS EKLJM MWNXZ LMIWK
YFTRT YLLVJ BHPFB GIQBT JLCIL
```

Obratem jsem dostal list. Samozřejmě zašifrovaný. I tato šifra navazovala na moji a jeho předešlou. Byla obdobná, jen se trochu jinak hrálo s otevřeným textem, šifrovým textem a klíčem. Po večeři jsem si ten dopis vzal a než jsem šel spát, věděl jsem, co mi baron Ignác von Koch píše. Ten dopis mám dodnes schovaný. Protože právě díky jemu jsem se stal tím, kým jsem později byl.

Úloha II/5 (odpověď barona Ignáce von Kocha)
Klasická šifra odolná proti frekvenčnímu luštění

CGDAI C'WMMF VINHX BUOOI KCGLZ TMMWF
FSFAL OMIKZ JITBB ZUOMA DFADJ IENMV
KMNOI DWXBB DYVKR WQVJA ZSIFO GWAXE
TWLFU FZDKA MXZXB JBOMQ TTBOU WNPSK
AIVWQ DFRDF UOAQX BUSCQ U
